

БАЙЫРЛАЛ-БИЛЕ, ЭРГИМ ЭШТЕР!

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 102 (12492)

1984 чылдың май 1, вторник

1925 чылда үлдээлгелтигес

Өртөз 3 көп.

МАЙ, КҮШ-АЖЫЛ, ТАЙБЫҢ

Совет улустун ынак байырлаа, күш-ажылды болгаш чаштын байырлаа — Май 1 келген бо. Ол бистин амыдыралының чарыл-бас кезээ апарган, анаа бүгү чон эки белеткенип, ону сергек сеткилдөөн-биле уткаан.

Москвадан «Кадыр болгаш Маска» металлургия заводунун ажилчылары-биле бурунгу хун ужуражышкынын үзүндө эш К. У. Черненко СЭКП ТК-ның Политбюрозунун, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун, Совет чазактын өмүзүннүң бүгү совет улуска күш-ажылды болгаш тайбынның бо байырлаа-биле хол-баштыр изиг байыр чедирген.

Россияның пролетариады баштайгы маевкаларына, Ленинниң өстөрү-биле чугааларга, «бодунуң чырыкче болгаш билгичке күзөл-чүткүдүнүң олунган, кандыг-даа дарлаалга удур, кандыг-даа кара туразында аажылдалга удур, кандыг-даа мөлчүдөгө удур демиселге, нитилелди социалисттик эзу-биле тургузары дээш демиселге бодунуң чангыс эптиг акы-дуңма эвиле-ди дээш» байырлап турган. Улуг Октябрының тилелгезинин соонда, Май 1 ажилчыны аңгыны, Советтер чуртунун ажилчы чоннарының, бүгү делегейниң депшигелер ажилчиринин империализмге удур, тайбын, демократия болгаш социал депшигелге дээш демисел-иниң күжүнүң болгаш чедирши-нериниң көрүлдөзү апарган. «Бо улуг демиселде ийи делегей — капитал делегей-биле күш-ажыл делегей — бот-боттарына удур туржуп турар» — деп, В. И. Ленин бижээ.

Күш-ажыл, Тайбын, Май! Бо өстөр дээрке күчүдөгө болгаш мөлчүдөгө удур, акы-дуымалык чоруктуң болгаш хосталганын тилелгези дээш демиселдиң символу. Пролетариат ол өстөрүн ийи-гис аай чүүл кылдыр бириктирип каттыштырган. Бистин бөм-бүрээвистин салым-чолу — кижиниң холунда. Ону бүгүн — Ажилчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылганын хунуңда — улам-на ханымы-биле мелереп билеп турар бис. Ак-көк дээр арыг турган! Ол дээш демиселдиң партия Тайбын дугайында декреттен эгелээш сөзүн чылдарда Тайбын програм-мазынга чедир могаг чок чорудуп турар. Совет улус Ленинниң партияны болгаш Совет күрүшүн тайбынны быжыглаар талазы-биле ажил-чорудалганын бир эп-сеткил-биле деткил турар. Төрөөн чуртунуң экономиктиг болгаш кам-галаал күчүзүн ам-даа улам быжыглаар дээр чонуну күзөл-чүткүдүнүң ол илден.

СЭКП ТК-ның апрель (1984 ч.) Пленумунун, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң он бирги чыгынының бирги сессиязының шийитирлери массаларың чаа көдүрүшкүнүн болдурун. СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненкоң чугаалары Ленинниң партияны улангышкынын чайгы-лыш чогууну болгаш үргүчүл-дүлүнүн, нитилел хөгжүлдүзүнүн чугула айтырылганын шийтир-лээрин оң чогадыкчы эзу-биле

көрүп турарының, келир үениң сорулгаларын тода билеп турары-ның херечилели болган. Ол ула-нышкын бүгү совет улустун күз-өл-соруунга дүжүп турар.

Төрөөн чуртунуң чаагай чоруу дээш эрес-маадырлыг күш-ажыл бистин социалисттик нитилелин-те бедик үнелиг. Ол — кижини үн-лээриниң кол чүүлү апарган. Тай-бын иштин маадырларын бүгүле би-лир. Байырлаал чыскаалдарының ба-жынга базар хүндүлүг эргени со-циалисттик чарыштың тилелчиле-ринге тывыскаан.

Каа-Хем районун, «Торгалы», «Көк-Тей» совхозтарың ажил-чишчилери, Кызылдың дааранылга фабриказының, «Тыва септелге-тулуг» трестин, Шагаан-Арыг АТБ-зинин, Кызыл райпозунун, Өвүр районунуң чонуну амыдырал хандырылга бүдүрүлгө эргелези-нин коллективтери Май мурунун чарыжының тилелчилери болуп, бирги кварталда бедик бүдүрү-чүлүг ажалдаан. Ындыг кызыкмак, ак сеткилдиг, бодунуң туружун, харыскалганын билер муракчы кижилерин ачызында республика үлетпүр продукцияның бүдүрери-нин, ону сайгарарының бирги кварталда планнарын ажыр күү-сеткен, үлетпүрге күш-ажылдык бүдүрүчүлүгүн пландаа ажыр өтүлдөзү хуу болгон, январь, фе-враль айларда продукцияның бот-үзүн планназында 2,2 хуу чин-гез. Көдээ ишчилер күрүңге продукция садар планнарын база ажыр күүсеткен, эртен кылдың бирги кварталдан хей ээти, чуургаы саткан.

Оон-биле кады республиканың ажилчы чоннары шийтирлеттин-мейн турар айтырылганы билеп, оларны шийтирлээрин күжүн мөйөңеп турар.

Бистер ам беш чылдын даалга-ларын күүседириңиң эн-не харыс-салгалыг үе-чадазында келген бис. Сөөлүг чылдарда ажалда че-динишкенин быжыглап, ону улам хөгжүдөр апар. «Күрүңе планназын күүсөлдөзү дээш сагыш салырын, харын-даа дүвүрээзини миңутада-даа соксадып болбас ужурулгус» — деп, эш К. У. Чер-ненко демдегелээ.

Партия күш-ажылдык бүдүрү-чүлүгү өстүреринче, продукцияны бот-үзүн чингедириниң талазы-биле планнарын ажыр күүседири дээш демиселеринче, эртем-техник-тиг депшилгени дүгедиринче, муракчы дуржулганың чедир-шинин бүдүрүлгө неггедери-ринче кыйгырып турар. Ол ажил-ды чедиршиңиниң болуру камнал-га-хумагалалдыг болурунда, ор-ганизастиг чорукту болгаш күш-ажылдык сагалга-чурумун бедиле-ринден улуу-биле хамааржыр. Олче Май 1-ге СЭКП ТК-ның Кыйгырыл-ларында онзагай кичээнгенин у-лаан.

Делегейниң ажилчы чоннарының империализмге удур, тайбын, де-мократия болгаш социализм дээш де-миселге эп-сеткил каттыштырыл-ганын хуну — МАЙ 1 ДЕЛГЕРЕ-ЗИН!

БЫЖЫГ ТУТПУШААН

Совет Тываның 40 чыл оюн төлөтүп уттур, юбилейиң чылдың планын ооналдарын долдур бо-гаш ажыр күүсөдир база республиканың сүт-бараан фермаларының аразына со-циалисттик чарыштың тилел-чин адын ышкымаас дээш Кызыл районда «Көк-Тей» совхозунуң Нөк-Хаак сүт-ба-раан ферманың бүгү ажил-дагчылары Май 1-ниң ба-

айырлааң бедик күш-ажыл-дык белетирлиг уткаан.

Он бирги беш чылдың баштайгы дөрт айларында нитили-биле 225 тонна сүт продукцияны бүдүрер план-ны ферма апрельдин чээр-би алдыга чедир орапчыл акжырым, 289 тонна чедир-ген.

Саанчылар аразында республиканың тилелчи саанчыларының бирээзи —

Петрусь БРОВНА, Социалисттик Күш-ажыл-дың Маадыры, белорус чо-гаалчы.

КЫЗЫЛ ӨНГӨ БИНАК МЕН

Шунту өнөр аразында Чуртталгада кызыл өңү —

Чүгө ону байырлап деп Чүрээм ыңчаар хүдээп

Аккан хан-даа, тугуус-даа

Анаа харын дөмей чүве. Ашкан хүнү, дүшкөн чашы

Анаа чонум дөмейлей бээр. Революсчу дөжү, маска

Изий бээрге база мыды. Аш, хинчкестен делегейи

Аштай шааптар күчү-дүр о! Кызылдар деп биче

Кырым сыннар, билер шаамдан, Кымрык сыннар, билер

Тулчушкуннар түлүк ийик мей. Тук-ла бисти сорук

Актар ыңчан «Кызылдардан» Арлын ырап деширлер

Тааңдаа ынак кызыл өңүм. Дайынарың албаар бистин

Сылдыс-шолбан караа бекин Чырып чайнаар — кызыл

Октябрьның, Майның ийик. Бириниң

Оңмас кызыл өнөрү-даа Сагыш-сеткил килениң

Чалбымы бооп артып кайыр. Чыскааланнар кырын

Чындыкыңар чалгып орта Чыныккандар чалгып

Эки-бакты көрүп келген Эң-не ынак туугуус о! Алдарымы ону бекин

Алымыңдан үктүп чүве: Комсомол-даа, пионер-даа

Кожалар чоруп чоруур. Кызыл тышым — салым.

«Кызыл» деп-ле сөстө хууж-даа

Ыңчангаштың шак о! Бинак болгаш чоргаар-дыр

Э. КЕЧИЛ-ОЛ ОЧУДУР-ган.

Бригадир Г. Т. Важенни ажил-ишче кызыл-биле эки үлгер-чиксеки көрү-түп, амгы үеде 1983 чыл-дың январьның үлүңдөс ажалдап турар. Үени му-наан чолаачылар В. И. Ба-зан денабарыны, Е. М. Де-дигин полярнык үлүгү күү-седири киришкенер.

Социалисттик чарыш-на ийгини черин В. Шабалинниң удуртканы № 9 бригада ээ-дээн. Бригада улус ажал-агыяны, 10595 тонна ян-зы-бүрү чүчкүтерин сөөт-көн, 111,4 муң тонна кило-метрин ажалдап кылгаш, планын ооналдарың ажыр күүсөткен.

Бирги кварталдың түң-дөс-лөдөс бүдүрүлгөс «Эң эки чолаачы» атка хоочун чолаачы Н. В. Дубов төлө-түп болган. Ол квартал пла-нын 184 хуу күүсөткен бол-гаш бодунуң башкаарың күчүлүг КРАЗ-ыңга 9929 тонна чүчүтү сөөртүрүп пла-нын 16234 тонна чедирген.

Т. ЧЕРНОВА, № 2 АТБ-де план кыл-ды-зынч экономист.

Г. МАКАРОВУҢ чураан плакады.

Май 1 байырлааның алдары дээш

ЧАРЫШТЫ КАЛБАРТКАН

Кызылдың чүк сөөртүр № 1 аэотранспорт бүдүрүлгөсүнүн чолаачы-лары Май мурунун со-циалисттик чарыжың кал-барткан, чаштын, күш-ажылды байырлааң күш-ажылчы белетирлиг, уттур дээш эрес-шуду-гу ажалдаан.

Совет Тываның 40 чыл-ыга тураскааткан социали-сттик чарыштың неггеделери эзулар бирги черин алган бригадада 150 рубльдин, ийгини черин алганыга 100 рубльдин акша пайданын, «мергешчилер» тергенин» деп аттарын тыпсыры көр-дүгөн.

Бирги кварталдың түң-дөс-лөдөс Валерий Улаиовна удуртка чолаачылар брига-да

аады тилелчи болган. Му-ракчы бригаданың чолаачы-лары кварталда 1860 тонна чүк сөөртүрү планын 2310 тоннага боттандырган бол-гаш 867 муң тонна кило-метрин ажалдап кылган. Чолаачылар Владимир Мер-кушев, Александр Якубов-ский болгаш Александр Гон-чаров планын ооналдарың доктаамал ажыр күүсөдип, чарыштың мурунку одурун-да чоруп турар. Олар пла-нын доктаамал 152 — 164 хуу күүсөдип келген.

Бригада ажалга бедик

көргүзүлгөсүн чүчү ача-зында чедип — ап турарыт Бригаданың кезиктүнери коллективтик керээ арга-зы-биле ажалдап, кижин бүрү-шүтүзү, дээш бир деминг ажалдап, орукка-даа, сеп-телгеге-даа бот-боттарына дузалажым кайы-бирөөн аары бээрке эки солуп, оон орунуга ажалды кылдып билгери. Машиналарың ажал чок курут халышкы-нын, анаа турушкунун бол-дурбас дээш бригада кези-гүнери бүгү хемчеглерин ап турар.

Муракчы бригаданың чо-лаачылары республиканың улус ажал-агыяныга хер-лээр ажал-бүрү чүчкүтерин Саян артында сөөртүрү-гө төлөтүп улуу-хууду ки-рип, Совет Тываның 40 чы-лын күш-ажылчы белетер-лиг уттур дээш он айлар-ның планын даалгаларын хуусааыңдан 10 хонук эрте күүсөдирин хүдээген, бедик көдүрүшкүнүң ажалдап турар.

Чүк сөөртүр талазы-биле дөрт айларның планын хуусаа бетинде күүсөткө-ни — Май Бирини байыр-лааңга белээви ол — деп, бригадир чоргаарал-биле чу-гаалан турар.

Е. ЮРЬЕВ

ҮЛЕГЕРЛИГ АЖЫЛЫ - БИЛЕ

Хоочун бригадирлер Мария Васильевна Сафронова, Михаил Венедиктович Горбачевский, Валентина Биче-оо-вна Борбак-оолдуң бри-гадалары Май 1-ниң ба-йырлаан чедиршиңиң-лиг уткаанар.

Муракчы бригадалар 4 айларын тудут-монтаж ажалдарының планын хуу-саа бетинде күүсөткөш, бот-тарының эки үлгер-чиксеки бүгү коллективтик көргүзүп турар.

Тыва АССР-ниң алдарыг тудутжузу М. В. Сафронова-ның бригадасы дөрт ай-ларын дүргүзүндө 157 муң рубльдин тудут-монтаж ажалдарын кылып бүдүргөн болгаш амгы үеде июль ай-

ның үлүңдөс ажалдап турар. Бистин эргеледиг бызаң-чылар үчүстөгү чарыштың тугун бедик тудуп, планын ооналдарың хуусаа бетин-де күүсөдип турар. Олардан П. К. Войтукту, М. Х. Аракчааның удуртканы бри-гадалары — демдегелери өө-рүчүгү. Муракчылар Павел Дреер, Виктор, Пяткин, Ча-мыяң Иргит, Борис Монгуш, Эрес-оол Ооржак, Николай Шагунов, Анатолий Лама-жай болгаш он-даа өскөдөр кызыкмак ажил-иш-биле бү-гү коллективтик чоргааралы болуп турарлар.

Т. АНФАЛОВА, № 48 тудут эргелединде килдис эргелекчин.

А ЖЫГЛАЛГА КИИРЕР

«Тыва даг-дугу тудут» эргелединиң коллектив 4 айларын планын хуу-саа бетинде чедиршиң-ниг боттандырган.

Бо болза тудутжуларың, ажалчы чоннарың эп-сет-кил каттыштырылганын хуну Май 1 байырлааңга күш-ажылчы белээ болур. Керээлг ажалдар кылды-рын 141 хуу, бодунуң күжү-биле кылдыр ажалдарын 115 хуу күүсөткен. Хуу-саа социалисттик хүлээлгелери Ленин ордениң эдилекчини Юмбуй-оол Ооржак, Тыва АССР-ниң алдарыг тудут-жулары Кара-оол Салчак, Алдын-оол Күжүгет болгаш өскөдөр-даа ажыр күүсөт-көн.

Май 1-ниң байырлаа-биле болгаш Ада-чурттуң Улуг дайыныга совет улу-стун тилелгезинин чоонш-дал келген хүнү-биле хол-

Ажылалга кирер объек-тилерин хуусаа бетинде ду-жаар, тудут ажалдарының шыярын аңгыа, сорулга салдыган. Кызыл унурут ажалдар өлөөн эвес, 60 аал чурттар чуртталга бактыы, 80 олуттуг урутлар садыг, хонукта 10 тонна сүт бугу-рер сүт заводу, ТЭЦ-тиң № 7 иотельназы дээш бо чылдын ажалалга кирер чу-гула объекттерде хаара ту-туйган бригадалар күжө-нишкенин ажалдап турар-лар. Тудутжу бригадалар Совет Тываның 40 чылдың чедир тудуттарың молдуу ажалалга кирерин хүдээ-ген ажалдап турарлар.

А. БАГЫР.

БАЙЫР ЧЕДИРИНШКИННЕРИ БОЛГАШ ЧААГАЙ КҮЗЭЭШКИННЕР

Делегейниң ажилчы чо-нарының, эп-сеткил каттыш-тырылганын хуну — Май 1-ниң бүдүзүндө СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Ми-нистрлер Чөвүлелиниң адре-зинге байыр чедирген теле-граммалар СЭКП Бурят обкомундан, Бурят АССР-ниң Дээди Совединиң Прези-диумундан, Министрлер Че-вүлелинде, СЭКП Калмык обкомундан, Калмык АССР-ниң Дээди Совединиң Прези-диумундан, Министрлер Чөвүлелинде, СЭКП Якут

обкомундан, Якут АССР-ниң Дээди Совединиң Прези-диумундан, Министрлер Че-вүлелинде, СЭКП Алтай болгаш Красноярск крайком-нарында, улус депутатта-рының кыйрал Советтериниң күүсөомнарында, СЭКП Даг-Алтай, Иркутск, Чита, Хакас обкомнарында, улус депутаттарының, областар Советтериниң күүсөомнары-дан, ССРЭ-ниң Курулгенин айымы чок корук комитети-ниң кызыгаар шериглериниң Шериг чөвүлелинде бол-гаш Политиктиг кол эргеле-динден, Сибириниң Кызыл

туктуг шериг округунуң По-литиктиг эргелединиң шериг чөвүлелинде, Забайкаль-е Кызыл туктуг кызыгаар округунуң Шериг чөвүлели-ден болгаш Политиктиг кил-дизинден, МАР-ның Бай-Ульгий, Завхан болгаш Уба-Нур аймак комитеттеринден, МАР-ның улус депутатта-рының аймак хуралдарының күүсөки комитеттеринден келген.

Май 1-ниң байырлаа-биле болгаш Ада-чурттуң Улуг дайыныга совет улу-стун тилелгезинин чоонш-дал келген хүнү-биле хол-

баштыр Тыва АССР-ниң ажилчы чоннарыга чүр-екти ханыыңдан байыр че-диринишкенин телеграмма-ларда илергейткен болгаш партияның XXVI съездин-де, СЭКП ТК-ның февраль, апрель (1984 ч.) Пленума-рының шийтирлери, беш чылдың дөртүн чылдың даалгалары күүсөдиринге, тайбынны быжыглаар бол-гаш адролуг дайыны бол-дурбас дээш демиселге ча-чаа улуг чедириниң, а ол ышкаш быжыг кады-шылды, хууадаа улуг ас-кежиги күзөн.

ТАЙБЫҢ, КҮШ-АЖЫЛ, МАЙ!

АЯС ХҮННҮҢ ХЕРЕЛИНГЕ...

Май. Ол дээрге бистинь теривистин өң-шынчы кирип, үнүш-чымистин чыгып, чекетелип, агаар-бойдустун чаагай чыт тырттып, хун бодуну өкөрөңгөй чыгып, харам чока саарып келир үеи-дир. Ол дээрге бистинь амыдыралымыстың ындазында чараштынып, каас-коя болу бөрүн онза-зы-биле өскөрөр үеи-тир.

Ол дээрге хостуг күш-ажылдын териндеги — байлак дүжүттүң үндөсүнүн салып, ховуларже кириттеринис-тин, кодан сыңмас мал-ма-ганымыстың күш-деңгөй ки-рип, элек сүт, эт, дүк бөрүннү, чаа тудутлар-ның дээрже бедиң үнөри-нүң үргүзүлүшүнүн, артем-бидилериниң чадарынын бедириниң бүдүүсүнүн үе-и-дир.

Майның Бирин. Бистер ону дең эрге, аны-думалыкчы чыгып, хостуг күш-ажыл, найрал, тайбын, аас-кеңик болгаш артем амыдыралык берген улуг чурт — СССР-де чурттай, өөренип, ажылдап турар болгаш, өөрүшкү-манын-биле, экономикага болгаш культура тургу-зүшкүгүнө чаа-чаа че-кишкенин-биле уткуп ап калгыныс бис.

«Кичи төрө чызы дег мен» — деп, одуртуларын Владимир Маяковский чар-тык чус чыл мурунда би-жон. Шынал-ла, ону ном-чуп олур, ычангы бистинь мырпал анык чуртуз-тун берге чазында кайы хи-ре диним болгаш чиге сөг-лөмүн кичи кайгар бол-гаш «Тайбын». «Күш-ажыл», «Май» деп өстөр бо хунерде база биске на-мы хире бедик харысала-ны хулазылып, сөйлө-сө-гүшкү кайы хире каттыш-тырып келир-дир. Ол дээр-ге бистинь бөгүтү болгаш даар-тагы хунүвүс — эңис сор-ла-гавыс ышкыжыл!

Коммунисттик партия бол-гаш Совет куруне бүгү чо-вени совет улуска, оларын чаагай чорууга бараала-дып, хун бүрү сагыш салып турары — бистинь чырыт-кыл болгаш тайбын келир үеи-тир. Магадыламы-дир. Ычангаш совет улус пар-тияны долгандыр сырып каттыкыл, маадырлык күш-ажылы-биле харысала тур-тар. Ылангы коммунист болгаш тайбын даш биске тургустуг демиселни шыла-рагай политиктиг болгаш ар-те-мергежилдик, кайтам-чык улуг амыдыралык дур-жулгады шылаттыганын де-нончи удуртукчу эң К. У. Черненкоу СЭПК ТК-ның Чингине секретарына, СССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазын-га сонгаанын бүгү совет улус изин-биле чүдүдүзүн-ген.

Эң К. У. Черненкоу СЭПК ТК-ның февраль болгаш апрель (1984 ч.) Пленумдарына болгаш со-гукчулар-биле март 2-де ужурылганын чаа-биле СССР-ниң Дээди Советиниң он бирин чыгынын бирин сессиясына чугааларында СЭПК-ның Ленинниң ула-нышкынынын үргүзүлүш-дигин база катал боду-дун, коммунисттик инитиледи улам ылай тургустурун то-доткайлаан, социалисттик демократияны, совет инитиледи политик-тиг бүгү системанын улам ылай сайырайттайдырарын, тайбынын бижылаарын, улус ажыл-агыйын эргелен башкаарын улам ылай эки-жидерин, нини билг бол-гаш профессионал школанын реформанын кол ула-нышкынынын онзадап айткан.

Майның Бирин Совет Ты-ваның амыдыралык чыныгы улус ажыл-агыйын бүгү-дү адыралык база-ла көскү чедиктиг-биле уткуп алган. Республиканын армы, чыстың чаагай ши-чон дег, кайгамчык чарты-нып чекетелген, хоорай, салбырлар төптөр, ферма-лар, малчы коданнар улам көрүш кирип, чаагайытты-нып, чаа тудутлар-биле не-межиш, чоңунуң материалды чаагай чоруу болгаш куль-туразы көскүзү-биле бе-диз. Ая.Довурак, Хову-Ак-сы, Чаа Шагаан-Арыг, Чаа Чаа-Хөл аны-думма найы-ралдың холу-биле туттунган болгаш туттунуп, бистинь чоргааралыкчыны в ы-сты

болдурган. Тываның эгээр-тинмес байлаа чыл бур-аактынып, келир үеге ба-раан болуп турары өөрү-чүг. Чаа өөредилге черлери, школалар немежиш, культу-ра одагалар көвүдөн. Хо-ву-шөлдөрүн элек дүжүт шып, кодан-хоаштарын ар-бын мал долуп турар апар-ган.

Майның Бирин чыскаа-лынга Совет Тываның ажылы чону бедик көдүр-лүшкүн-биле — СССР-ниң составына эки тура-биле бактап киргениниң 40 чыл оюнун бүдүүзүндө — ша-лычы 40 неделяларын хунеринде үнүп, Төрөн чуртунга күш-ажылчы ра-порттарын берип турарлар.

Май Бирин чыскаалга-нарын аразында бистинь сүрадыг кижилерис — аныктарын дадылчы-лары Социалисттик Күш-ажылдык Маадыр хойжау Дааны-Намчал Ооржак, башкы С. Тамдын-оол, аны-чы Д. Эрестол, механизатор Д. Даваа, ол ышкыш Бүгү-зүлүдүң социалисттик чы-рыкчыны тилекчизи «Ты-леге» совхозтун директору, СССР-ниң Дээди Советиниң депутаты В. Оюн, СЭПК-ның XXII съездин аттыг совхозтун Дөрүн сүт-ба-раан ферманын эргелекчи-зи, СЭПК Тыва обкомунуң бюро кеңигүү, Ленин бол-гаш Күш-ажылдык Кызыл Тук ордениниң эдилекичи-га А. Монгуш, Майн-Тай-га районуң СССР-ниң 60 чылы аттыг совхозтун хойжуу, СССР-ниң Дээди Советиниң депутаты Б. Теини, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаты, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң ке-ңигүү, Кызылдың күш фабриказын амыдыралык, Октябрь Революцияны ор-денин эдилекичи В. До-ганна суглар улуг чорга-рал-биле эртерлер.

Майның Бирин. Бистер, совет улус, ону аяс хунүгү, ажыл дээрлик тайбын 39 чыл дүжүзүндө байырлап келген бис. Ол дээрге Коммунисттик партияны болгаш Совет курунениң инитки болгаш даштык политика-зын амыдыралык болгаш чонунуң ачымы-дыр. Ужун төс чыл дүжү-зүндө бистинь улус делегате кестүп көрбөзү, кайтамчык чедиктиг-биле чедип ал-ган, чурттуң күчүзү кайа-кызында-даа артык бижык-кан. Ыччал-даа амы үе-де делегате, бадал дүтүр-чүк болгаш дайып чаагыч халамы кес кырыда тутту-нуп турар. Ол дээрге, рейган чаагай элекчел болгаш делегате элекчел чагырар дүр дерзин, күчүтүргө по-литиказын уруксу-дур. Ычкан, кытта-даа хилин-дө чок ортук чурт — Гена-даны шырылган, Гена-даны удуз чарлаттырмаан аялынын чорудуп турары. Салыла-даа дайып халамын одагаларын кыгытып турары болгаш өске-даа чурттарга удуз чорудуп тур-рар кайы болгаш холгаар-лакчы үлгүдигерин аңаа канчап херчин болбазы?

Эң К. У. Черненко со-гукчулар-биле ужурылгала хурамына чугаанын ядро-луг чексептиг улуг куруне-лерин аразында харыла-лар тодагай норма-чөкөк-терге чатгарган турарын айткан. Ол дээрге бистинь даштык политикамыс бол-гаш совет улустун күчүзү күзө-соруу-дур. Шын күш-түт болганда, ол мыңар-дур-даа ужурут. Чүте дие кичи төрөгеттен кайа-даа дайыны күзөсө болгаш тайбын аяк-көн дээрин алаанга, аяс хунүгү хере-лине чек-чымистин аразы-га чуртатканар.

Бистер бодуустун келир үеи-тир бүдүрелди бис-тер ону бүгү боттарымы-стың холдарымы-биле тургузуп турар бис. Ычан-гаш бистер бөгүн, Майның Бирин хүнүнде, Делеге-ринь амыдыралык чыныгы эл-септик каттыштырыл-ганын хунүнде, оларга аны-думма холдарымын сунуп турар бис.

Демивисти, күжүвүстү каттыштырып, Делегейин чысты бөрүн болдурбас бис. О СУВАКПИТ, чогаалчы.

БИСКЕ ДААНДЫРГАН

Чоокта чаа болуп эрткен нини улуг болушкун — СЭПК ТК-ның апрель (1984 ч.) Пасунуу база СССР-ниң Дээди Советиниң сессиязы школа реформанын дуга-а айттырарын түнүп чугаалашкан, амыдыралга боттандырып чорудары-биле бадылаан. Анык-өскөн өөредил, киниздилерин перспективниң соругала-рын тодарып турар. Бо айттыр башкылар бистерге эңне чоок, септил-чүрөкти хулазып турар чаа соруга-ларын шиптирлээрин ол биске даандырып турары-биле онзагай.

Нини билг школанын реформаны бүгү улус чугаалажып көргөн. Кызыл-дык № 3 школазын кол-лективни Пленумун, сессия-зын материалдарын ханы-зы-биле өөренип, партия, профсоюз, бодурулге ху-раалдарына, политикчел-дерге сайгарып турар бис. Төлөвилди баштай чуга-лажып көрүп тура, кол-лективни башкылары чэрби хире санал-оалын кырген-дер. Школага лекция, бесе-даларын, өөреникчилерин конференцияларын база эрт-тирген бис. Ам төлөвиле бадкалаттыган, ону амыды-ралга боттандырып ар-ган. Реформаны боттанды-рары үзүн хуусаалы про-грамма болуп турар-даа болза, ону чедип алары башкы бүрүзүнүн хун бүрү-деги болгаш доктаамал эки ажылдаарын негеп турар.

Бо чылдын февралда бистинь школага башкы-лашкынын болгаш киниз-дилге ажылыны калбак хыналдазын чоруткан. Ын-дыг хыналда нини кол-лек-тивке шыгымы шылаалда болган. Школамыс өөреник-чилер санын талазы-биле хоорайда эң улуг, боду-чоокта тургустунган-даа болза, нини байдал багай өзезин хыналда тодараткан. Бистинь коллективте улус өөредилгенин хооунуна-ры, шапчал-макталдыг анык-херээнге эзулуп бер-динген башкылар хой. Олар-ның аразында эге класстар-ның хоочун башкыны, РСФСР-ниң школаларын адыралык башкызы М. И. Чараш-оол, Тыва АССР-ниң школаларын адыралык башкызы П. А. Помазанова, биология башкызы, СССР-

ниң болгаш РСФСР-ниң улус өөредилгенин төрт-тин Л. В. Осипова ышкыш өске-даа башкылар бар. Олар республиканын школа-ларына барык 40 чылдар дүжүзүндө ажылдап келген болгаш анык башкылар бистерге үлгер-чикектиг кижилер болуп турарлар.

В. И. Ленинниң төрт-түгөн хунун таарыштыр «Школаның алдары даш» байырлады эрттерири шко-лада чачыл болган. Чоокта чаа эрткен ук байырлап өөреникчилерге, башкы-ларга, школаның шепте-ригге утундурбас. Шупту класстар өөредилге, ажыл-херек дугайында рапортту доктаамал урутар төрөн школазынга күш-ажылчы белектерин белектен, ону Совет Тываның 40 чылына турсааткан. Дыла хой өө-реникчилер шапчал-мактат-канын, ажы-толунун эки өөредилге, киниздилерин даш ада-мелерге база өө-рүп четтиришкенин илер-гейлөөн бис.

Бешки күш-ажылчы ул-дуга белекчел бисте чоруп турар. Урутарын келир чайгы даштангыламы, шко-ланың болгаш «Кара-Хаан» совхозтун баазасын күш-ажыл болгаш даштангыла-лариниң дугайын партия хурамына чугаалашкан бис.

Бодум хуумда бистинь мурунгула турар чугула соругаларын күжүренип бүгү күжүмү салып ажыл-даар апарым чугаагон. Чырыдыкчыны, дээди шко-ланын болгаш эртен ал-бан черлериниң профсоюз Төп комитетиниң кеңигү-нүгө кандидат болуп турар мен, май айда Москвага эр-те Пленумга школа рефор-маны амыдыралга боттанды-рарын дугайын чугаа-лажып, аңаа кирип, бистинь нини анык-херэви-ке үлүг-хууму кирир даш, моон сонгаар улам эки ажылдаарымын хулазып турар мен.

А. МОНГУШ, Кызылдың № 3 школа-зын башкызы, чыры-дыкчыны, дээди шко-ланың болгаш эртен ал-бан черлериниң амы-дакчыларын профсоюз Төп комитетиниң ке-ңигүнүгө кандидат.

Кохозчулар, совхоз-тар ажылдакчылары! Чер-ажылынын эртемге үнде-илеттинген системазын улам илдепкейлиг непе-рединер!

Тарааны, техниктиг болгаш көдээ ажыл-агыйын өске-даа куль-тураларын бүдүрерин кө-вүдөдирер!

Часкы хову ажылда-рын эки организастан, бедик мынарлык болурун хандырынар!

Частын, тайбынын ба-йырлалы келген. Май 1 дег магалыг, чаагай байырлап кайда боор. Часкы чырык хун, чыгып агаар, аяс дээр, тайбын чуртталганы, каас амыдыралды бадтыкп келир-дир.

Шеврелектин мергежилдик киниздилерин амыды нарын, ол хундүлүктүг. Чугаалап, бодуп каан квартирга кир-геш, септил-сакылы өөрүп, көргөзгөн кижилерин көргө, кинизге чоргааралыг. «Ты-ва септелге-тудуг» трестин Кызылда септелге-тудуг эргелегити бестин амыды-ралы он алды чылдын дүжү-зүндө дыка хой эрги, чаа квартираларын шевре-лек амыдыралы кылыр-га кириш-тин.

Кижиниң аксынын кежи дээрге, бодуну күш-ажыл-ын Төрөн чуртунга, ону чаагай чорууга барааладырып ол-дур. Шап кылыг дүрүм-биле ажылдап, бодунуң бүгү кү-жүмүн нини херекке, ком-мунизмин тудууга киниз-дилерин келдим. Бо бүгү-нү мактанышкыны-биле эвес, чоргаарал-биле чугаа-лап турар мен. Мээң амы-дыралымдан бистинь чурту-

ЧОРГААРАЛЫМ

буста бөдүүн ажылчынның амыдыралы көстүп турар. «Кижини күш-ажыл каас-таар» деп үлгүгө-домак бар. Мени, бөдүүн ажылчынны, он бир чыл мурунда брига-да удуртуп кылдыр тому-лаан. Ол дээрге мен эң көр-гөскөн улуг бүзүрел-дир. Ону шыныдар даш кызы-мак ажылдап келгенимни чакырбас мен. Бригадамы-да орус, тыва болгаш өске-даа нациянын төлөөлери, чангыс өгүнү уруларын дег, эң-айырлалдыг ажылдап, планибт ооналдарымысты доктаамал күжүрди келди-рис. Ол даш биске комму-нисттик күш-ажылдың брига-дазы атты тывыскан.

Коммунисттик күш-ажыл-дын шалычын деп ат эд-дир план күжүресте, бедик-тен хулазылган боттанды-рбас, сөгүзгөн сөгүзгөн ээ болбас болза, ол дег багай чүве кайда боор. Ычангаш мурунгула салган соруга-ламын бистинь чедиктиг күжүрди даш, шуптувус

бир демниг ажылдап келди-рис. Күжүренишкенин биске халаас барбаан. Он бирги беш чылдын үшкү чылынын планканын хуусааган үш ай эрте күжүрестивис. Амы үеде бригадамыста сес кичи бар, Оларын хой кежи-биле дыка хой чыл ка-ды ажылдап келди-рис. Күш-ажылда бердинген кызымак кыстар чүве, Ылангы Та-мара Дегтерева, Антонина Куулар оларын ажылы макталды. № 16 урулар садынын шевре-лек амыды-ралы Май Бирге уткуштур доозар, даш хулазылган чедик-чинин күжүрестивис.

Совет Тываның юбилейн төлөтпү күш-ажылчы белек-терин уткуур даш чаа ху-лазылган алган бис. Ба-гай план күжүресте, бедик-тен хулазылган боттанды-рбас, сөгүзгөн сөгүзгөн ээ болбас болза, ол дег багай чүве кайда боор. Ычангаш мурунгула салган соруга-ламын бистинь чедиктиг күжүрди даш, шуптувус

Тайбын күш-ажыл дег, тайбын амыдырал дег аас-кежи кайда боор. Ону совет кичи бүрүзүгө ханды-дар даш, бистинь Коммуни-сттик партиямыстың болгаш Совет чаагайынын мога-чок демиселни хун бүрү билип, көрүп турар бис. Ону чоонга чаа болган СССР-ниң Дээди Советиниң он бирги чыгынын бирги сессиязын ажылынга киниз-дилерин, СЭПК ТК-ның Чингине секретары эң К. У. Черненкоу Дээди Советиниң Президи-умун Даргазын улуг чорга-рал-биле, улуг күзө-биле согуштум. Он чугааларын септил ханышкыны-биле дынады. Ол бүгүн көрүп, дынап алган, ажылчын адымга дыка-ла чоргаарла-ган мен.

Г. ИВАНОВА, «Тыва септелге-тудуг» трестин Кызылда септел-ге-тудуг эргелегити шевре-лекчилер бригаданын бригадир, СССР-ниң Дээди Советиниң депута-ды, Тыва АССР-ниң ал-дарыг тудутжуу.

ДӨРТӨННИҢ ОН ТОЗУ

Он тос чыл. Бо бригаданы ол хире үеин дүжүзүндө удуртуп келдим. Майның бирин база он тос катал хову-та эрттирдим. Мурунку чылдарда эрте чажар тараа культуларын байырлапта чедир тарып доозуп тура-вус. Ычанга, арта-ла, хөрү-нү илтирпеп, удуз адырар, душлыктар, катоктап, культулаторлар-даа турган бис. Ол үеин агротехника-зын илтирпеп турган. Ычангаш Май мурунунуң социалисттик чарык кончүт дүжүзүрүг, байырлап хунерин биске ажыл хунерин болуп турган.

Сөөлү чылдарда, ылан-гыя чер ажылыны чаа эона системазын шипчип, хөр-нүң камагалар арганы шип-гөзүп эгелзэн соонда, ажыл элзэн аяланган. Ам кол чүве ажылдык шыны болу берген. Ыччалгажык Май 1-ниң байырламын чедир шык бажырышкыны, че-кишчилге чажарын, куль-тивация чорудары болгаш үренини арылап, хораннап

алыры чурум апарган. Бо ажылдарын бригаданың ке-жигүнери бо чылын база чогуур үеинде бедик шы-нарлыг дооскан. Ычангаш күш-ажылчы тилекчестин Частын байырламынга ба-раалгадып тур бис.

Эрткен он тос чылдарын дүжүзүндө Дүжүлүга стан-циянын чер ажылынга улуг өскөрүлгө болган. Ам бригаданын тарыла шөлдери шуптузу дилдик-теттинген, тарыла ээлчеш-тирилген болгаш хөрүн камагалар агротехника шип-гөзүп адырган, чаа техни-ка көвүдөн. Биргээр чугаа-лаарга, эртем-техниканы чедикчилерин болгаш му-рунчы дүжүлүга бистинь анык-ажылынын үндөсүн болу берген. Бо хунерде бригаданың керээ-биле ажылдаар аргаже шипчип турары бестин чер ажылында чаргылааны күштөгүн көргүзүп турар. Ук адыр моон сонгаар оон-даа хөг-жүр.

Он тос чыл. Мээң бо бри-гадага бригадиреп келген бо үем Совет Тываның на-зы-харынын, барык-ла дег ке-зия болуп турар. Эрткен үе-де бригаданың амыдыра-лынга база улуг-улуг чар-галар болгулаан. Ааш-чедмен эгелзеш, удуз-чы-лар черге чедир байдал ды-ка экижэн. Техниканы экижээдин трактористер доурак-доозунга, үс-чамга, ычангы дег, боорластаан. Кызыл-булуңда биллир-даа, шыдыраа-даа — оон ая-маа четчир. Телевизор бе-зин бар. Бо чедикчилерин Совет Тываның дөртен чыл оюнун бүдүүзүндө минирин өөрүнчүг.

Бригадирлзэн чылдарымда «Кур болгаш курукан чер-лерин шипгөткенин даш», Ленинни юбилей медаль-дары-биле база Күш-ажылдык Кызыл Тук орден-биле ча-зактап шапчаттым. Тыва АССР-ниң алдарыг механиз-атору хундугу атты-даа тывысты. Черле ычанш, ал-

дар-хундугу-даа, акша-ке-пекти-даа ажылдап шап-биле ал, чоңуга бараан бо-луп чор мен. Оон өске аас-кежи кайда боор. Бистинь бригадамыс хову зонасында турар, ыччал-даа дүжүдүс тайга элзэ черлерде бригадаларын, даан дорайтаас: чамдык чыл-дар гектардан-на чэрби центнери, а ортумаа-биле он центнери ал келди-рис. Магаа улуг салдарын, үс-түнде чижектерден аңгыда, механизаторларын демниг ажылы чедирип турар. Хоо-чун механизаторлар Дарга Маадыр-оол, Анатолий Сан-ников, комсомолчулар Вла-димир Крайнов, Александр Горбанюк болгаш өске-даа мурунчуларын байырла-дык бо хунеринде адаары өөрүнчүг. Александр — оглум — ам дөрт чыл тран-ктористеп тур. Кызымаа а-ажок. Мээң мергежилмин салган алганын ол чор-гааралын чоруур.

А. ГОРБАНОК, бригадир.

ПРАГА
Делегейиң ажалыч чон-
нарының империализмге
уудур, тайбын, демократия
болгаш социализм дээр демиселе
эп-сеткил каттыш-
тырылганын хуну — Май
1-ни таварыштыр Чехослова-
кияның Социалисттик Күш-
ажыл Маадырлары чурттуу
ажылчы чоннарына кыйгы-
рым үндүргөн. Совет, Энгелс-
тин, социалисттик акы-
дама өскө-даа чурттаарын
тайбын инициативаларын
база камгалаары аралыгы
быкылгаш, талазы-биле
оларның эркежик чутула хем-
чегерин кыйгырыда бүрүн
деткези.

БЕРЛИН
Герман Демократтыг Рес-
публикасының металлургия
үлестүүнүн буюурулге кол-
лестиреи Май 1-ниң байырла-
лыгы күш-ажылчы чон-
нарының чедир чыгыш-
каан. Бранденбург (Пот-
сдам округ) кат буюурун за-
водтун ажалчылары чыл
эргинден бээр пландан
ажыр 732 тонна металлды
буюурун үндүргөн. Риза хо-
райның кат буюурун завод-
дун ажалчылары пландан
ажыр чыл эргинден бээр 2
мүн тонна кайы, 730 тонна
прокатты, 3500 тонна тиг
чок хоолаларын буюурун.
Май 1-ге алдар болдурун
социалисттик чарыш оларның
күш-ажылчы тийлестеги
хандыгынан.

БУХАРЕСТ
Румынияның дагыжылары
казар байлыгы таварыш
көндүдөй, делегейиң ажал-
чы чоннарының эп-сеткил
каттыштырылганын хуну
Май 1-ни күш-ажылчы бе-
лектиги утканар. Молдова
Ноуның, Румынияның, Бо-
шаның дагыжылары пландан
ажыр 2,5 мүн тонна демир
рузадын берген.
Май күнүнүн социалист-
тик чарышын бекит-
күзүлери чурттуу хем-
чегерин үлестүүнүн ажал-
чылары база чедип алган.
Кара-Северинскийн да-
гыжылары пландан ажыр 2000
тонна хемур-дашты чурттуу
улус ажал-агайычыне чүдү-
рүп чурткан. Байрала
мурнуун социалисттик чары-
ш калбартканын, күш-
ажылдын буюурун чурттуу
бекиткенин түнелдеди
күш-ажылчы чедиринер
хандыгынан.

ПАРИЖ
Француз профсоюздар
Май 1-ниң байырлагына
холбоштыр каттышкан ме-
дгелел кылган. Ажалчы чон-
нарың эргелеринче реак-
циянын халдаашканынан
га уудур демиселе Франция-
нын депшигемге бүгү күш-
териниң эп-сеткил каттыш-
тырылганын болгаш чангыс
экин улам-на быкылгаш-
кың эркежик чутулазын ол
документте онзаап демд-
дээн.

Буюурулгелерин «чаар-
тыр» деп чылдак-биле олар-
нын ээлери фабрикаларын,
заводтарын хаап, хой муң
ажылчыларын ажалдан үн-
дүрүп турарын медегелде-
айткан. Бо чылдын чүгө
мартта безин Францияның
хоорайларына 50 мүн южн
ажыл чок арткан. Чыл тө-
чүгөне чедир чуртта ажал
чоттарың саны 2,5 миллион
чедер чыгаш турар.

КИТО
Эквадорун ажалчы аң-
гызы, күш-ажылчы тара-
ачынары Май 1-ни амыд-
ралдын болгаш күш-ажыл-
дын байдалдарын экинжер,
чор реформазын боттанды-
рар дээр демиселдин туру-
нун ада-биле медегелде-
турар. Ажал чок чорукту
ууткаар, даштыкы монопо-
лияларга хамарышкан бую-
урулгелерин национализа-
саар дээр, тайбын болгаш
ажыл чок чорук дээр де-
миселе боттарының хура-
ленин сырый каттыштыра-
рыне чурттуу ажалчы чон-
нары Эквадорун Комму-
нисттик партиясы Май 1-ни
таварыштыр кыйгырган.

Делегейиң ажалчы чон-
нарының эп-сеткил каттыш-
тырылганын хуну — Май
1-ни таварыштыр чурттуу
чонунга ЭКП ТК-ның кый-
гырыларын парлаан. Топ
Америкага, ылаңгыя Ника-
рагуага, Кубага болгаш өскө-
даа чурттаарга уудур АКШ-
тын дайызырак политика-
зынга база араатанзыг хо-
делишкенинеге уудур, чор
кырынга тайбын дээр улам-
на шийтирилди демисежирин-
че Компартияны ТК-ны
ажылчыларын болгаш та-
раачынары кыйгырган.

НЬЮ-ЙОРК
«Ажал, тайбын болгаш
чөптүг чорук дээр», «Рей-
ганның администрациясы сө-
нээр болуун» деп дозуннар-
нын ада-биле хой муң ки-
жи киржикчилге чыскаал
болган. АКШ-тын эн улус
хоорайларының бирээзи —
Нью-Йорктун чыскаалган
ажылчы чоннары кол ку-
думчуларын таварыш эрпир-
шаан. «Май бириниң байыр-
ламы, тайбын болгаш эп-се-
ткил каттыштырылганын дөп-
герезин», «АКШ-тын Топ
Америкада интервенцияны
доп-доран соксадыр», «Боо-
чепсекти, ылаңгыя «МХ»
база чалгыныг ракеталар-
ны буюурун бодурубас»
деп, кыйгырып чораннар.
(СЭТА).

ТАИВЫНЫҢ
Күш-
ажылдын болгаш Час-
тын чырыткылыг ба-
зыраламы — Май бир база
каттап бисте келген. Импе-
риализмге уудур, тайбын,
демократия болгаш соци-
ализм дээр демиселе ботта-
рының эп-сеткил каттыш-
тырылганын бүгү чурттарың
ажылчы чоннары Май 1-ниң
кызыл туктарың ада-би-
ле бөгүн көргүзүлөр.

Май бириниң эгезин чаа-
ган ол турсаалдыг хунден
бээр тозан сес чыл эртен.
Боттарының чедир туза чо-
гуп эргелерин хулазы көө-
рун капиталисттерден негези
кыраар Чикагога боолар
каапкан. Май бириниң дайы-
чы өзү-биле укталып тывыт-
каны бөгүн-даа аажок чуту-
ла. Ам бо чакыс хундерде
безин миллион-миллион ки-
жилер чаатга хонунг бол-
гаш сетип ооксугалдыг
чурттаар аргалы чок болуп
турар. Малчутурун оранын-
да күш-ажылдын болгаш ка-
питалды аразында уудура-
ныштыр туржукуну чинди-
ленишкан. Империализм-
биле реакция делегей бай-
далын чендигелдир-
рип, дайызырак белек-
нишкенин күштедир-
тир.

Бүгү чурттарың ажалчы
чоннары боттарының дайы-
чы эп-сеткил каттыштырар
байырдалын нарын, кончуг
айылдыг байдалда уткуп
турар. Оон шыгымы чинди-
леништин үнгөн дөзү —
НАТО-нуң, бирги ээлчегде
АКШ-тын, империализм
бөлүктөриниң дайызырак

политиказы болган.
Капитализмниң ийити
кризис ханылаан турда ча-
гырыкы буржуазиянын чам-
дык кезеэ байдалдан ушту-
нуп унериниң аргазын чүгө-
ле бодурун чуртуун ажал-
чы массаларың эрке-
жиктарыңн басымылап тур-
гаш өскө, харын бодурун
капчыкчыларын базар азы
ныламдар дээр оралда-
жышкынарың, оон тур-
жук — даштыкы политик-
терин үлгедиринерин
күсүл-биле чедип аларын
дидей бээр дээр ленинчи бо-
дал ам база дагың бадет-
наттымын турар. Бистиги
уевисте ол чорук социализм
делегейи-биле болгаш де-
пшигелиг өскө-даа күштер-
биле уудураныштыр туржук
дээр политиканын база иле-
герейттирип келер.

КЫДЖА социалист-
тик күрүлелериниң чан-
гыс аян болгаш сырый
каттышкыныкы ынчангаш
чутула, олар дайыкча утла-
ган орунгу дуглаар деп бот-
тарының шийтирилг чоруун
Варшава Керээниң кир-
жикчилери күрүлелерин
даштыкы херектер министр-
леринин Комитетиниң апр-
ель 19—20-де Будапешти-
ге болган ээлчегил чөүлөт
хуралында база дагың ба-
дыткаан. Дүшкүрүлүг чорук-
ту чавырылдарыңче дедир
эп кирер дээр Чор бөмбү-
рүнде туржук туруп кылды
күштер-биле социализмниң
кады ажалдагылазын кал-
бартыры ынчангаш эркежик
чутула. Дайыкча уудур шим-
чешиниң — империализм-
нын херекке албай барып
шыдавазы ол салдарлыг
факторун моон ужурунда
Совет Эвилели аажок улут
ужур-дузалыг кылдыр көрүп
турар. Эш К. У. Черненко-
нун сонгукчулар мурнуна
чутулазында көдүрүлгөн бол-
гаш тайбын кожа-хөлбө до-
гунаашкынын норма-чи-
жектерин бадыйкаарыга чаа
аргалары ажалдыг турар

сөөлгү тайбын совет иници-
ативалар ынчангаш ындыг
улут үнелиг.
Байдалды чогуучулары,
дүшкүрүлүг чорукту чавы-
рылдарыңче ээл кирери
тайбыны камгалаарың
болгаш быкылгашканын үн-
дөзи айтырылганын дугай-
гы күрүлелер аразында чу-
гаалажышкынын негеп ту-
рар дээрине Варшава Ке-
рээниң киржикчилери кү-
рүлелер ханы буюурун
илгерейлээр. Оон-биле кады,
олар амгы үениң политик-
тик чуталажышкынынга эд
чутула чедир адролуг дай-
ың кыжанын чайладыры-
нын, боо-чепсектерин эидере
буюурун чорукту чок кылы-
шыгын болгаш ылаңгыя адр-
олуг чепсекти дүжүреринче
шичириниң практиктиг
оруну дилеп тыварынын ай-
тырылары ээлээр турар
ужурулуг.

Амгы байдалдарда Евро-
пага тайбынга болгаш айыл-
чок чорукка чутула негелде
бо дийке чаа адролуг чеп-
сектерин мөөнөзирин шег-
лери болуп турар. Оон-би-
ле чегерелештир социалист-
тик чурттар ортумак ыракшы-
да чаа америк адролуг ра-
кеталарын Барың Европа-
да сайгара тургузуп тура-
ры соксадыры тайбынга
ынак бугу күштериниң дег-
ишчези-биле негеп, бир азе-
бо күнге чедир тургузупкан
ракеталары үндүрүп апаа-
нында чедир берги дег хем-
чегер алдынар болза, со-
циалисттик күрүлелерин күш
чок болуурунче утлаңган ба-
зынары ол-ла үеде боттан-
дырган турар деп медегел-
турар.

Ядролуг чепсекти бир ду-
гаарында ажаллаас дуга-
ында хулазылгелерин ботта-
рынга амыдызында албаан
адролуг чепсекти күрүл-
ел ындыг хулазылгелерин
алдын дээр Совет Эвилели
болгаш социалисттик чурттар
идекейлиг демисежир тур-

ларын тургузуп турар импе-
риализмниң агрессив күш-
терин халдаашкынарын ой-
тур шавар уурга тавар-
жып турарлар.

Совет тайбын боттут и-
нициативаларын болгаш деми-
сежир турар улустарың
шыныг херези делегейде
калбаа-биле дөткөп турары
— чавырылдарыңкын да-
зыларын кайы хире ха-
нышын база тайбынче бол-
гыс буюурулганын чурта-
рыне, чидей айтырыларын
чуталажышкынарын ар-
газы-биле шийтирилээрине
кыжириниң чуткулунуң кай-
ы хире улунуң тодаргай
херезин-дир. Дайын тыткыл
келериниң айымын чайла-
дырың айтырылганын
хамарыштыр совет уудурула-
гыны тода, боттут болгаш
принципалдыг туржук кел-
се-келсе болушкунарың
чорудулазын тайбыны
быкылгашканын, боо-чеп-
сектерин эидере буюурун
кызыгаарлаарың болгаш
делегейи кады ажалдажы-
ланы хөгжүлдерин утла-
нышкынычче база дагың
ээлдирин болур дээрине
улустарың идегелдерин бы-
кылгаш турар.

**МОЛ ЧУРУКУ ДУЛАЖА-
РЫН ПУШКИН «ТАИВЫНЫҢ
ПОХОД» ДЕП БО ЧУРУ ДЭЭН
«ЛИТЕРАТУРА ГАЗЕТА» СО-
ЛУНУ ШАИНАЛЫ АЛГАН.**

кылары чегелег ындыг чу-
гула айтырылганын бую-
румчелиг көөрүңе болгаш
шичириниң дүргөн-
не кирер дээр олар туржук
турар.

КОЛОНИАЛДЫГ ха-
маарыларын кичи-
бегин ал окташ, бот-
туснашкан хөгжүлдерин
орунда туруп алган улус-
тар-биле эп-сеткил каттыш-
тырылганын дугайгы Совет
Эвилелиниң чорудуп турар
политиказынга бүгү делегей
айыл-чок чоннары улау-
дык өөрүп четтиргенин иле-
герейл турар. Ылаңгыя Ни-
карагуага болгаш Топ
Американы өскө-даа чурт-
тарының, ол ылаңгыя Ливан-
нын улус-биле эп-сеткил
каттыштырылганын күштеп
турар. Олар делегейиң кай-
ы-бир демисежир хан-
дыг өзүлүгү дүгелдеш-
кенин киржикчилери Ба-
рың Европаның деиске-
риниң эд айылдыг одаг-

ларын тургузуп турар импе-
риализмниң агрессив күш-
терин халдаашкынарын ой-
тур шавар уурга тавар-
жып турарлар.

Совет тайбын боттут и-
нициативаларын болгаш деми-
сежир турар улустарың
шыныг херези делегейде
калбаа-биле дөткөп турары
— чавырылдарыңкын да-
зыларын кайы хире ха-
нышын база тайбынче бол-
гыс буюурулганын чурта-
рыне, чидей айтырыларын
чуталажышкынарын ар-
газы-биле шийтирилээрине
кыжириниң чуткулунуң кай-
ы хире улунуң тодаргай
херезин-дир. Дайын тыткыл
келериниң айымын чайла-
дырың айтырылганын
хамарыштыр совет уудурула-
гыны тода, боттут болгаш
принципалдыг туржук кел-
се-келсе болушкунарың
чорудулазын тайбыны
быкылгашканын, боо-чеп-
сектерин эидере буюурун
кызыгаарлаарың болгаш
делегейи кады ажалдажы-
ланы хөгжүлдерин утла-
нышкынычче база дагың
ээлдирин болур дээрине
улустарың идегелдерин бы-
кылгаш турар.

МАЙ БИРИНИ буюу-
рун Барың Европада
болгаш АКШ-ка, Япо-
нияга болтулаан тайбын
чакыс массалыг марштар-
кын үезинде ол онза чыры-
кыларын илгерейлдеттиген.
Баштайгы согушунун тавары-
штарыңкын чаа америк
ракеталарын сайгара тургу-
зуп эгелээни тайбын тала-
дыкчалыктын шийчешиниң
чавырылдарың канчал-
даа шыдавазын ол марш-
тар буюурун көргөскөн.
Ол дээрге мурнуку хөжөр
амгы үениң эд күчүлүг бол-
гаш массалыг шийчешиниң
болуп арттышкан. Дайыкча
улус демисежир күшү-
кенин киржикчилери Ба-
рың Европаның деиске-
риниң эд айылдыг одаг-

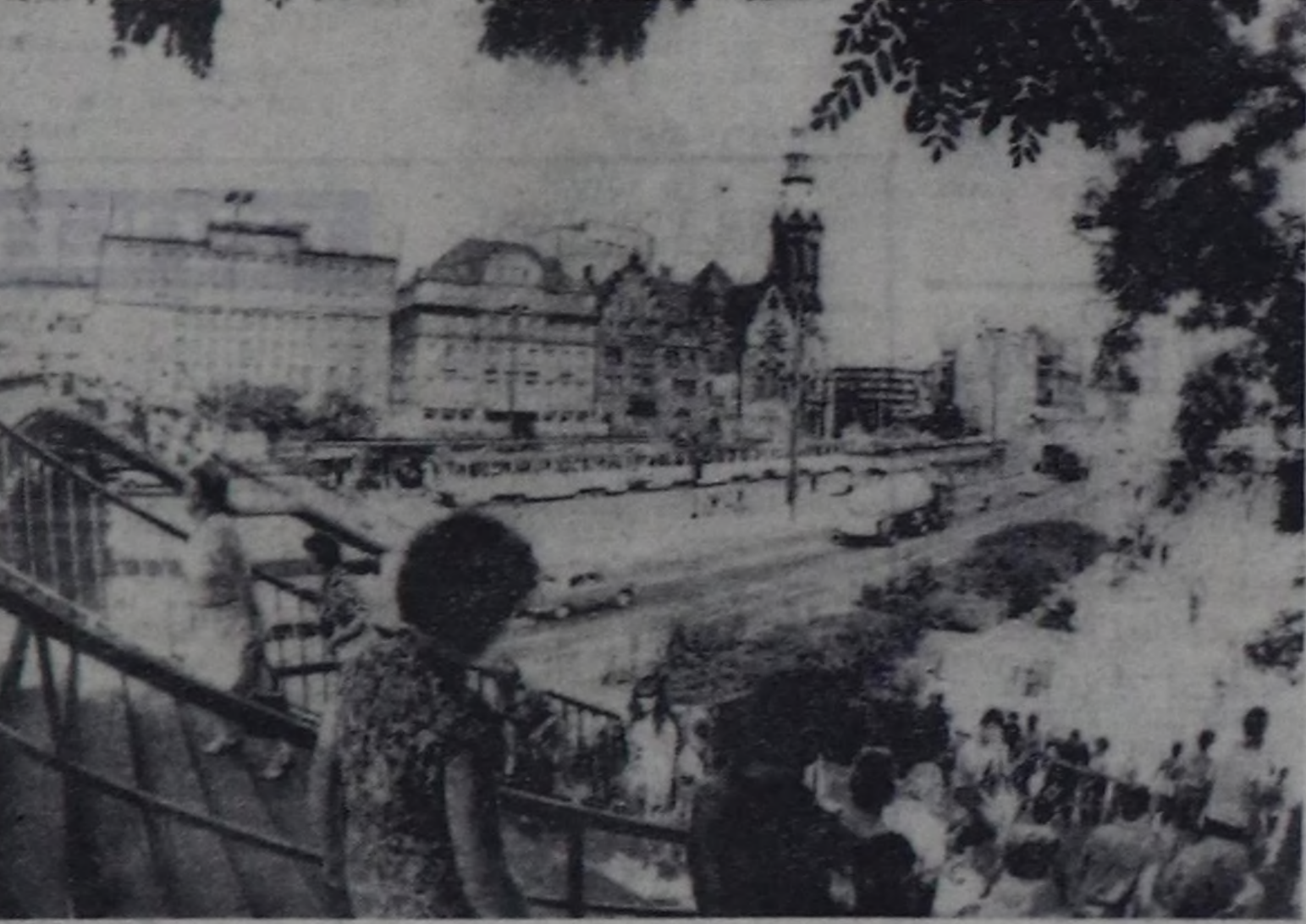
ларын тургузуп турар импе-
риализмниң агрессив күш-
терин халдаашкынарын ой-
тур шавар уурга тавар-
жып турарлар.

Совет тайбын боттут и-
нициативаларын болгаш деми-
сежир турар улустарың
шыныг херези делегейде
калбаа-биле дөткөп турары
— чавырылдарыңкын да-
зыларын кайы хире ха-
нышын база тайбынче бол-
гыс буюурулганын чурта-
рыне, чидей айтырыларын
чуталажышкынарын ар-
газы-биле шийтирилээрине
кыжириниң чуткулунуң кай-
ы хире улунуң тодаргай
херезин-дир. Дайын тыткыл
келериниң айымын чайла-
дырың айтырылганын
хамарыштыр совет уудурула-
гыны тода, боттут болгаш
принципалдыг туржук кел-
се-келсе болушкунарың
чорудулазын тайбыны
быкылгашканын, боо-чеп-
сектерин эидере буюурун
кызыгаарлаарың болгаш
делегейи кады ажалдажы-
ланы хөгжүлдерин утла-
нышкынычче база дагың
ээлдирин болур дээрине
улустарың идегелдерин бы-
кылгаш турар.

бизин Рейган администра-
циянын политиказын шын
эвес болгаш мөзү чок поли-
тика деп адаан. «Ан байы-
ның амгы баштыкы боо-чеп-
сектерге контроль дугайы-
нда келерей чутула айтыр-
ганы бодурун политиктик со-
рулгаларыга ажаалап тур-
вар кылдыр сажар мен»
деп ол чутулаан. Бо тала-
зы-биле АКШ-тын президен-
тии карш-да «инициатива-
лар» иди үндүргөн, ылаң-
га-даа ол самалдар боттут
буюурун чок болганда, олар-
ны Совет Эвилели хулазы
албас. Боо-чепсектерин кы-
зырар дугайында чутала-
жышкынары бодурун
качарар көрүп турары
АКШ-де көрү ужурулуг.

МАЙ БИР чыскаалдары-
ның киржикчилери өзү
барымдааган чутала-
жышкынарың эвес, ха-
ры тайбынын салым-чолу
дээр чарыскалганы болу-
рун хангыс-сеткили си-
никен шыныг, дег эрге-
лиг болгаш буюурумчелиг
чуталажышкынарын негеп
турарлар. Оларын да-
йыкч дозунары — кичи
төрөлгөтениң чогаалыкты
болгаш техниктиг мерген
угаанын чедип алганы
кайгычы улут чедириниң
үргөзүшкени эвес, ха-
ры тургузушкунга бараан
болуун дээр ажалың чедир
демисежирине белең чорук-
ту чутулаат херезин-дир.
Аш-чуту, аарыларын, элге-
де-тургелдин чок кылы-
рыне болгаш өскө-даа хай-
хай чутула айтырыларын
шичириниң кирер тө-
лөдө, кичи төрөлгөтөн алы-
зында эгээртинмес улут ар-
галары ажаллап шыдаар
болгаш ынчалдыр кылдыр
ада укурлуг. Ынчангаш өр-
тем-техниктиг депшиле ки-
жилериниң чүгө тайбын
чүткүлдерине бараан болгаш
турары эркежик чутула.

Г. ШИШКИН.
(СЭТА).

Совет хоорай Киев-биле шагдан бээр
төрөдөй, харылзажы келген Лейп-
циг — ГДР-ниң хемчээл талазы-биле
ийги улут хоорайы, республиканың
үлестүүнүн болгаш культуразынын
улут төвү, делегейге калбаа-биле ат-су-
рагыл садым туулганынын эртер
чери.
ЧУРУКТА: Лейпцигтин Фридрих Эн-
гельстиң адын эдлээр шөлү.
АДН — СЭТА-ның фотозу.

ПАП АГЕНТСТВОНУҢ ДЫҢНАДЫ

ВАРШАВА. (СЭТА).
Гданск хоорайга үргөдөн
үүлгедир кылган турган
бүлүк кижилерин Польша
Улус Республикаың айыл
чок чорук албаны туруп хо-
рудаанын, а ол ымак
оларның белектер тургуска-
ны магнитофонун, үн ды-
дыкчызын база күтүлүг
динамикаларын ууткаачын
ПАП агентство дыңнаткан.
Май 1-ниң байырламын
үезинде ол чүдүлгелерин ду-
зазы-биле контрреволюстуг
пропаганданы чорутканын,
корум-чурум чок чоруктар-
нын өскүдери антисоци-
алисттик болуп кижилер
планал турганар.

Май 1-ниң буюурунде
чуртта байдалды дугайында
ПУР-нуң иштиги херек-
тер министриниң орадакчы-
зы В. Частонь «Трибуна
люду» солунга берген интер-
вьюсуна тодаргайлап чутга-
лаан болгаш контрреволюст-
тук чакыт бөлүк барын та-
лакы чурттарың шмон ал-
бан чедириниң айтышкы-
нын эсгүрар хөдөлүп турган
деп медегелээр. Чинээ, Ва-
рың чүткүл Польша Улус
Республикага уудур төптө-
риниң күткүзүн антиоциалист-
тик бөлүктөр политиктиг өн-
чү-чөңгөлөрүн Варшава
кызылдан, корум-чурум чок
чоруктары өскүдери
оралдыкан. Чуртта байдал-
ды чиндигелдериниң ора-
дашкан чакыт бөлүктөр ам-
даа бар. Олар чакыт чыгыш-
тарын организастаарын ба-
за орадалыг турар.

Океан ындында үргөдөн
төптөр ындыг бөлүктөрин,
болгаш контрреволюстуг ки-
жилерин боттарының сору-
галарына ажаллаарын ора-
дажып турар. Делегей бай-
далың амгы чиндигелден
үезинде АКШ болгаш НАТО
талазы-биле оон чамдык
эвилелчилери Польша Улус
Республикага уудур психоло-
гтук дайыны чорудуп турар.
Ынчалзажок Барың чүк
чурттарың Польшага уудур
өнчүк-чөңгөлөрүн чурттуу
күш-ажылчы чоңу дөткөбейн,
шыгыштыр буруу шаап турар.
Социалисттик Польшаның
дайызынары, даштыкының
моральдыг болгаш матернал-
дыг дөткөмчези чок турган
болза, шагда-ла бүрүн чыл-
ча шайтырган турар ийик.

болгаш контрреволюстуг ки-
жилерин боттарының сору-
галарына ажаллаарын ора-
дажып турар. Делегей бай-
далың амгы чиндигелден
үезинде АКШ болгаш НАТО
талазы-биле оон чамдык
эвилелчилери Польша Улус
Республикага уудур психоло-
гтук дайыны чорудуп турар.
Ынчалзажок Барың чүк
чурттарың Польшага уудур
өнчүк-чөңгөлөрүн чурттуу
күш-ажылчы чоңу дөткөбейн,
шыгыштыр буруу шаап турар.
Социалисттик Польшаның
дайызынары, даштыкының
моральдыг болгаш матернал-
дыг дөткөмчези чок турган
болза, шагда-ла бүрүн чыл-
ча шайтырган турар ийик.

болгаш контрреволюстуг ки-
жилерин боттарының сору-
галарына ажаллаарын ора-
дажып турар. Делегей бай-
далың амгы чиндигелден
үезинде АКШ болгаш НАТО
талазы-биле оон чамдык
эвилелчилери Польша Улус
Республикага уудур психоло-
гтук дайыны чорудуп турар.
Ынчалзажок Барың чүк
чурттарың Польшага уудур
өнчүк-чөңгөлөрүн чурттуу
күш-ажылчы чоңу дөткөбейн,
шыгыштыр буруу шаап турар.
Социалисттик Польшаның
дайызынары, даштыкының
моральдыг болгаш матернал-
дыг дөткөмчези чок турган
болза, шагда-ла бүрүн чыл-
ча шайтырган турар ийик.

биле Алжир Африкада бирги черлериниң
бирээзи ээлеп турар.
ЧУРУКТА: алжир школатыраың
«Африка колаз сур» деп этнография
музейинге экскурсиялап чораны.
И. ЗОТИН биле В. ЛАГУТИНИН
фотозу. (СЭТА).

ТАИВЫН ХЕРЭЭНГЕ ШЫНЧЫ ЧОРУК

СЭКП-ниң Программасы-
ның чаа эдилгезин белек-
тээр талазы-биле СЭКП ТК-
ның Комиссиязының хура-
лынга СЭКП ТК-ның Чинги-
не секретары эш К. У. Чер-
ненкоун чутгазы акы-дү-
ма Моолдун коммунистери-
ниң болгаш бүгү ажалчы
чоннарының улут сонуурга-
лын бодурун. Совет Эви-
лелиниң Коммунисттик пар-
тиясы бодурун хой талазы
ажыл-чорудулазынга ленин-
чи принциптерин чайгышты
чокка боттандырып, оларын
ногадыкчы өзү-биле сайы-
радып турарын эш К. У.
Черненкоун чутгазы тодар-
гай бадыйтаан деп. Моол-
дун «Ун» солуну онзаап
демдэгелээр.

Партияны эртемге үндө-
лөткөн Программаның чаа
эдилгези сайыраптай
социализмни болбазыра-
гайжыдарының болгаш ком-
мунизмге чортуу бурунгаар-
ы харыскалгыг үе-
чадазында совет ийити-
ледин улам ынак шапкын
хөгжүтүүнүн тодаргай орун-
тарын болгаш аргаларын,
бүгү делегейге тайбын ба-

за улустарың айыл чок
чоруун камгалаар дээр де-
миселдин өндүр-чаатгай со-
рулгаларын тодаргайлап ай-
тыр. Совет Эвилелиниң
Коммунисттик партиязының
сөс буруу, ылаңгыя оон
программалыг сөзү делегей-
ниң бүгү коммунисттерине,
ажылчы чоннарына кезе-
де буюурун, сорук ки-
ричине сөс болуп келген бол-
ш болу-даа турар деп,
солун бижээр.

Капитализм-биле чарыска
социализм кезинде барып
ылап-ла тилээрине быжыг
буюурун совет уудурукка
база каттап илгерейлээр бол-
гаш тайбынын херезинге
Совет Эвилелиниң кызыгаар
чок бердингенин бадыйтаан
деп, Индияны «Патриот»
солуну демдэгелээр. СЭКП
ТК-ның Комиссиязының ху-
ралыга Совет Эвилелиниң
Коммунисттик партиязының
Төп Комитетиниң Чинги-
не секретары К. У. Чернен-
коун чутгазын Индияны хей-
нитиниң улут сонуурал-биле
уткан деп, солун бижээр.

ЧАСКЫ ХҮННҮҢ ХҮЛҮМЗҮРҮҮ

КУШ-АЖЫЛДЫҢ КЫЗЫЛ ТУГУ

Майны хары угда үш за-
вод уткан.

Нагорная, Литейная, Мар-
шевская башында эске-даа кудум-
чулардын ажалынын кызыл-кызыл
башында эске-даа кудумчулардын
башында эске-даа кудумчулардын

Горшакын адазы база
артен эрте-ле бодунуң заво-
дунче чоруккан.

— Ам-даа чаш-тыр сен,
башыңа олур — деп, адазы,
кызыл адазы, чугаалаан.

— Мен база барыккан
тур мен — деп, Горшак дедир-
ген. — Бо мындыг чүве
кызыл адазы — дээш, би-
чи кызыл тук көргүскөн.

— Ийе, кызыл адазы эки
тук-тур — деп, адазы мак-
тап мааш, олгун эдирткен.

Горшак дашаар үнө ма-
нап келген. Башыңа, Серге-
жа бар чыдар кызыл бодун
мөгөнгөн, а боду башыңа
артылаан. Нагорная кудум-
чуларче караш дээш.

Нагорнаяда хамык улус-
на маанал келген. Ажал-
чылардын колонназы кудум-
чулар чорук орган. Мур-
нунда кызыл адазы кызыл
кызыл тук көргөндөр чал-
гып чоруккан.

Горшак ажалчыларнын
эрте бөрүн маанал турган,
соонга барып турган. Ту-
гун уштуп алды дээш хой-
мунче холун чаа-ла суп чы-
дырда, хенертен:

— Чан! Аваңа бар,
марш! — деп, бир-ле ажал-
чы алтырган.

Горшак туруп-туруп, бо-

данга, Литейная кудумчу-
ларче ыдып берген. Ында
чымылган улуска маанал кел-
ген. Ажалчыларнын колон-
назы кудумчулар чыгып ор-
ган. Мурнунда кызыл адазы
кызыл тук көргөндөр чал-
гып чоруккан.

Горшак ажалчыларнын
соонга турган. Тугун уш-
туп алды деп чорда хенер-
тен:

— Сен мында чүге кел-
диң? — деп, бир кызыл ал-
гырган.

— Мен бе...
— Кулаң үзе соптар
мен, дүргөн чан!

Горшак туруп калган. Ке-
лек боданып туруп-туруп,
Маршевская кудумчуларче
маанал ыдай болган.

Горшак ажалчыларга че-
дин келген, мынчаар ка-
жарланган.

— Мен ачама, ачама
барайн дээш! Мени азам чо-
рутту. Азам мурнунда
ийин, ынаар барайн.

Ажалчылар Горшакка
чайлай турган берген. Ол
эң мурнуку одуруга чедө
берген. Тыныккан оок-
туруп алган, ам-на канча-
ла көрө кааптарга, шы-
нап-ла, адазы чанында бо-
турган. Кызыл тукту ол ту-
дун чоруккан.

Горшак билдиртпейн ат-
каар хирт дээр бодан, ын-
чалда-даа ол оозалдан.

— Че, бээр чоокшупал
келем — деп, адазы чугаа-
лаан. Горшак оок чанында
чедө берген.

— Ам ачама чоруват, че.
— Мен бе?..

Горшак чедир чугаалаан
чорда-ла. Доора кудумчулар
чымылганнараке боолут сол-
даттар хоме келген.

— Турунар! Турунар! —
деп, ажалчылар офицер
алтырган.

Чымылганнараке чоруту-
рулганнар.

— Тарап чорунар!
Ажалчылар улам сырып
турган. Горшактын адазы
болган оок туугун дээр-
бектей бүргөккөн.

— Бооларка! — деп, офи-
цер алтырган.

Солдаттар бооларын эгин-
нерден дүжүр шелгилепкен.

— Олдум... — деп, Горшак-
ка адазы сымаранган —
Маңаыт, олдум!

— Ачангың-даа, ачаңгың-
даа чугаалаан тоовас кан-
дай кижик сен?

— Мен шунту улус-биле
дөмөй мен. Мен база күзөп
тур мен. Бо чуну кылып
алган-дыр мен, кордаан —
дээш, Горшак хойнундан би-
чи тук уштуп эңгелген.

Адазы, хулумзүрүкчө,
огулга сеткил канган. Эске
ажылчылар база каттыр-
жы бергенер.

— Кордаан мону, туктуң!
— Ездугу тук!

— Кызыл!
Адазы бодунуң улуг, кы-
зыл туугунче көргөн, оок
Горшактын, тукчугааначе
көргөн, база хулумзүрүк-
чө, огулунуң бажын суй-
баан.

— Ам ачама чоруват, че.
— Мен бе?..

Горшак чедир чугаалаан
чорда-ла. Доора кудумчулар
чымылганнараке боолут сол-
даттар хоме келген.

— Турунар! Турунар! —
деп, ажалчылар офицер
алтырган.

Чымылганнараке чоруту-
рулганнар.

— Тарап чорунар!
Ажалчылар улам сырып
турган. Горшактын адазы
болган оок туугун дээр-
бектей бүргөккөн.

— Бооларка! — деп, офи-
цер алтырган.

Солдаттар бооларын эгин-
нерден дүжүр шелгилепкен.

— Олдум... — деп, Горшак-
ка адазы сымаранган —
Маңаыт, олдум!

Горшак шимчеш диван.

— Чүү дидир мен, маң-
на! — деп, адазы алтырган.
Оолду ол күш-биле идижен.

Оол трогуарке чаштай
берген. Турда-ла турган.
Хензиг чүве, Карактары чи-
нейил турган. Бирде
солдаттарке, бирде ажал-
чыларке көрүп турган.

Офицер холун ору кодуруп-
кенни көргөн. Солдаттар
бооларын шыгай бергенер.
Мажылар бастынар, — боо-
лар дирс дээр.

Хенертен:
Демиселге дадыгар бис.
Дески бажыг базаалынар!
Хосталга дээш орук изеп,
Коргуш чокка туржуулу-
нар.

— деп, Горшактын адазы ыр-
лапкан. Кызыл туугун ол
чындынадыр силгинтерге,
ол-ла дораан, карак чивеш
аразында, ажалчылар, чап-
гыс кижик дег, солдаттарке
уаур хоме басылканнар.

— Кыра тут! — деп, офи-
цер чаргырган.

Ачай! Ачай! — деп,
Горшак алтырылган, чы-
мылганнараке ыдай болган.

Маңап келген, адазын
чүвүргө дүмчүлүк үскөн,
турган. — Ачай! Ача-ай!
Адазы эңгелген, Горшактын
эгинерине олуртуп алган.

Оол көргө, солдаттар
ажылчыларга орук чайлап
берген. бооларын шыгаа-
байн барганнар, чоруккан-
нар.

— Кыра тут! Кыра тут!
— деп офицер база чаргы-
раан. Офицерин кым-даа
тоован.

Горшак хулумзүрүкчө,
туугун солдаттарнын соонче
байырдалды-биле чайып
туруп калган.

Хорайнын кырынга ыры
ууктел чок димирген:
Донгу-бекти эскерикеш.
Дөжүн үзе шаптар бис.
Ажал-нычкы кызыл тугу
Ак-көк дээрке хөлбөңе-
зин!

С. АЛЕКСЕЕВ.

Майны чүү дээш,
Маңап, ырлап, йорээр
деп мен,

Арткан он бир
Айлардан оң ылгаы
чул?

Хаяалыг хун.
Кааң ак-көк кудай дээш
бе?

Сентябрь-даа
Сеткин четпес хунерлиг
ийик.

Чокпак аккыр
Чодураалар четээ дээш
бе?

Декабрь ай
Дески ак-чайт чыдар
ийик чоп.

Шиник бойдус
Шиник хевия кеткен
дээш бе?

Ноябрь боор
Ногала айлар — июль.
июль.

Чалмы назым
Часка дөмөй чүве болза,
Частың адак

КЫЙГЫ

Шак бо айы —
Четчип бышкан
Сергек назым — чай
ол болза,

Чарт угаан
Чайы ам-даа
дүшкелер-тыр.

Айлар шунту
Амдырал, ажал-ныше
Арттырып каан
Ачы-салдар, нстерлиг

Чач чыл азы
Час-даа болза тускай
айлыг.

Дүндүгү күс —

Дүжүт-биле чарлыг аттыг.
Апрель ай
Ада Ленин, Гагаринниң
Аттарындан
Айдың черге мөңгөжирээ.
Оранарың

Оттуркучу чырык даңы —
Октябрьдан
Он-бир айның ады
алгаан...

Майны бөгүн
Маңап, ырлап,
алтаксадым:

Чүгө дээрке,
Чүрээм согуун коңга
кылдым.

Вл. СЕРЕН-ООЛ.

Карл Маркс
Капталгайга бодараным,
Дикмигил Май —
Тикелгенис ыдык айы.
Черик чоңу
Сеткилерин

каттыштырган,
Марш-ырым,
Маңап турлуг, Май Бир.
— эки!

Эргилткен
Эргил Черик
салым-чолум

Камгалап аар
Хамык чоннар
четтинипти.

Черик чоңу!
Серемче — хорамча чок,
Черик дээш,
Сезикте бооп көрөлиңер!

Вл. СЕРЕН-ООЛ.

Совет Тываның 40 чылынга уткуштур бот-тывынгар улусчу чо-
гадылга фестивалда республикада чорук турар. Хөгжүр-ыр-шоор,
эзгилер, чараш танылгал клубтарда, Култура бажынарында дин-
мителген. Бот-тывынгар артистерин ортузундан талантылар
идеретинниң, улус-чонга аян тууду баралган турарлар.
ЧУРКАТА: бот-тывынгар артистерин танды көргүзү.
Ю. КОСАРЬКОВТУҢ ФОТОЗУ.

НАЙЫРАЛДЫҢ УЗУН ОРУУ

Кидис өгүн эжини
Килең шуурган ууну
Дужум орта бир-ле
Дужуп келген, чырып
Алдың чаштыг чараш
Ак-көк караан менче
Чүгүрүкчө отчугаштар
Чүрээм орта херелденди.
Эргенинде кокам кыска

Эжик уткуй ужураштым —
Хулумзүрүкчө эскерикеш.
Күжүр күрек кына берген.
Урулдарга эртең айтып
Улуг черден келген

Оттук чырык чүрээ
Россияны эргил көрдүм.
Найыралдың узун оруу
Назы четпес — салгал

Анаа чүгө тайбын херек,
Ажым дүңгүзү чолу ында.
А. АРАПЧОР.

САРААЛЫГ ТАВАРЫЛАГАЛАР Баштакманы

Ажалымны дээрке үндүр
мактавас-даа мен, черие
кир бактавас-даа мен — са-
гыжымга таарым, шалып-
акшамы база ажырас ажал
чүве. План-салаанын күсө-
диптер болза, шаңгал база
болу бээр. Келген кеңикти
кым ынай тур дээр боор,
четтирер апаар. Мээң кыл-
ган ажалдарымны бажым,
нарга-даа, өлгөргө-даа көрүп
болуру хоолалааш, ханалар-
да аскалар, каан, ийиле,
ады улут, биче альбомдарда
чашырылганда каан бол-
гулар. Чүтү кызыл тура-
рымны билеп каалкан боор
силер, фотограф кижик мен.

Тырттырган чурук дээрке,
төгө-ле болгай. Амгы сөз
чуруун ажы-төлүнүн ажы-
төлдеринче дамчып чоруй
барып болур. Чалын турган,
чараш чораш, тырттырып
алырынга база кончуг эки;
кырып берген, ол чурууну
көрүп кааш, чалынтай хо-
на берген ышаш апаар сен.

Ажалымны ыдыг кончуг
берге-даа дивес мен, ыдыг

кончуг белен-даа дивес
мен. Мээң кара чалгыс со-
рулган — келген кижилер-
ниң сеткилин хомудатпас —
чараш чуруктарын кылып
бээр дээрин шагдала ык
шөгүздөдип алган мен. Ын-
чалда-даа сагыш ышаш бе-
лен чүве кайын турар,
чаргы-чаалы база үнүп кел-
гүрүтүмчө боор чүве ышаш-
кыл. А чуруунга шунту ча-
рып үнүсүр. Авазын чалып
каан шайрайдүрүзүң каан-
чаар дээш кааптарга, шы-
нап-ла, адазы чанында бо-
турган. Кызыл тукту ол ту-
дун чоруккан.

Мурнунда ажалчылар че-
дин келген, мынчаар ка-
жарланган.

— Мен ачама, ачама
барайн дээш! Мени азам чо-
рутту. Азам мурнунда
ийин, ынаар барайн.

Ажалчылар Горшакка
чайлай турган берген. Ол
эң мурнуку одуруга чедө
берген. Тыныккан оок-
туруп алган, ам-на канча-
ла көрө кааптарга, шы-
нап-ла, адазы чанында бо-
турган. Кызыл тукту ол ту-
дун чоруккан.

Горшак билдиртпейн ат-
каар хирт дээр бодан, ын-
чалда-даа ол оозалдан.

— Че, бээр чоокшупал
келем — деп, адазы чугаа-
лаан. Горшак оок чанында
чедө берген.

— Ам ачама чоруват, че.
— Мен бе?..

Горшак чедир чугаалаан
чорда-ла. Доора кудумчулар
чымылганнараке боолут сол-
даттар хоме келген.

— Турунар! Турунар! —
деп, ажалчылар офицер
алтырган.

Чымылганнараке чоруту-
рулганнар.

— Тарап чорунар!
Ажалчылар улам сырып
турган. Горшактын адазы
болган оок туугун дээр-
бектей бүргөккөн.

— Бооларка! — деп, офи-
цер алтырган.

Солдаттар бооларын эгин-
нерден дүжүр шелгилепкен.

— Олдум... — деп, Горшак-
ка адазы сымаранган —
Маңаыт, олдум!

за тырттырган, чыпырар
дээр чүве-дир. Алды хонук
артып калды, оозалдар деп
бардым.

Ынча дээш көрүнчүке
барган, бажың дүгүн кы-
зылтыр дыйраан, сандага
кзып олуртуп алган.

— Силерин халылар ка-
жыл деп менден айттырган
болза үжөн алды азы үжөн
чед дээр кижик-ле-дир мен.
Чалыш шайраылар көңүс
хөвөрдүр — дидим.

Оок соонда наш хонганда
база бир анык хөвөргөн
паспорт чуруу кылдыртып
алды дээш келген. Тыртты-
рып берген мен, ийн хонган.
Да ап алган чоруй барган.
Неделя эрткенде катап бо-
чедип келген:

— Ам база паспортка чу-
рук херек — деп бо.

— Мындагы чуруунары
хулумзүрүкчө айттырдым.
Албас боор бе! Алган,
чыпырар берген. Дөртөн
бештен соонда база чурук
чыпырар чүве ышажыл.

— Паспортка чурук тырт-
тыртып алды дээш чор мен
— дээш.

— Кай, чаа чурук чып-
шырар үе чедип келгени оо
бе? — деп, чугаа эрөп ай-
тырдым.

— Дөртөн бештенде ба-

за тырттырган, чыпырар
дээр чүве-дир. Алды хонук
артып калды, оозалдар деп
бардым.

Ынча дээш көрүнчүке
барган, бажың дүгүн кы-
зылтыр дыйраан, сандага
кзып олуртуп алган.

— Силерин халылар ка-
жыл деп менден айттырган
болза үжөн алды азы үжөн
чед дээр кижик-ле-дир мен.
Чалыш шайраылар көңүс
хөвөрдүр — дидим.

Оок соонда наш хонганда
база бир анык хөвөргөн
паспорт чуруу кылдыртып
алды дээш келген. Тыртты-
рып берген мен, ийн хонган.
Да ап алган чоруй барган.
Неделя эрткенде катап бо-
чедип келген:

— Ам база паспортка чу-
рук херек — деп бо.

— Мындагы чуруунары
хулумзүрүкчө айттырдым.
Албас боор бе! Алган,
чыпырар берген. Дөртөн
бештен соонда база чурук
чыпырар чүве ышажыл.

— Паспортка чурук тырт-
тыртып алды дээш чор мен
— дээш.

— Кай, чаа чурук чып-
шырар үе чедип келгени оо
бе? — деп, чугаа эрөп ай-
тырдым.

— Дөртөн бештенде ба-

Ынчан ынаар апаар чу-
рууну ам тырттыртып
алын дээш — деп бо.

— Дөртөн бештенде чып-
шырар чуруун ынаа назы
чедө берген тырттырып ал-
за эки ынаан, дүмдөзү-
дидим.

— Силер менээ айтыш-
кын берип, эзуурган тур-
байн дүргөн тырттырып,
Дөртөн хар ажа берген, кым
ылтайн чуруунка тырттыр-
тып чыдар боор. Бир эвес
мээң-биле маргыжар бол-
дураа, ам бо дораан Клара
Дамыновнага барган, хому-
даар мен! — дээш.

Дүргөн-не тырттырып
берген мен. Хомудаар бол-
за оон эки чүү үнер боор —
директорлук келген улустун
негелделерин шунту чөптүг,
а мээң чугаалаан арга-сүме-
лерини шунту чазыг кыл-
дыр санаар кижик-ле бол-
гай...

В. МОНГУШ.

Бажың чалын харан көр-
даан
Бараан көстүр, селбер
чул ол?

Кандыг кижик дүктүг
бөргүн
Каапкан чоор, чооктан
көр.
Кандаш чүвөл, элдептин
Каа шуру, Карактар
бе?..

Богда сүлдө, бөрт эвес
Моң баштыг хава
ышажыл!

В. МОНГУШ.

В. МОНГУШ.

В. МОНГУШ.

В. МОНГУШ.

В. МОНГУШ.

В. МОНГУШ.

В. МОНГУШ.

В. МОНГУШ.

В. МОНГУШ.

В. МОНГУШ.

В. МОНГУШ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАЙ 1-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 —

«Москвадан эң ырак кы-
дылар чедир». Документал-<